

SAKSBEHANDLER
Cecilie Askhøven

VÅR DATO
26.09.2022

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
20/10209-4

DERES REF.

DERES DATO

Se mottakerliste

Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Hedmark - høring

Vi viser til brev fra tidligere Hedmark fylkeskommune, 20.09.2019, med informasjon om prosjektet Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Videre viser vi til brev fra Riksantikvaren, 2. oktober 2019, med informasjon om KULA og invitasjon til dialog- og innspillmøter med kommunene og andre inviterte. Dialog- og innspillmøter ble holdt på Elverum 5. november 2019, på Tynset 6. november 2019 og på Hamar 28. februar 2020. Vi viser også til kontakt mellom fylkeskommunen og flere av kommunene underveis i arbeidet.

Riksantikvaren sender nå utkast til rapport for Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Hedmark på høring. Det er i alt forslag om 16 landskap i 13 kommuner. Vi ber om innspill til høringsutkastet innen **6. januar 2023**. Innspill sendes til postmottak@ra.no. Merk innspill med KULA-Hedmark.

Hedmark og Oppland gikk sammen til Innlandet fylkeskommune 1. januar 2020. Arbeidet med KULA startet før og gjøres ferdig for hvert av de tidligere fylkene. Opplandsrapporten ble sendt på høring i 2021 og er snart ferdigstilt.

Høringsutkastet sendes til de kommunene der vi foreslår landskap, til offentlige myndigheter på regionalt nivå, næringsorganisasjoner, frivillige organisasjoner, museer og andre aktuelle etater. Men høringen er åpen, og alle har mulighet til å komme med innspill.

KULA Hedmark skal vise mangfoldet av landskap i fylket og i landet. KULA-registeret skal først og fremst være et kunnskapsgrunnlag for forvaltningen i kommuner og andre myndigheter. Registeret er ikke en verneplan, og landskapene blir ikke fredet. Vi håper oversikten kan bidra til økt kunnskap og bevissthet om verdiene i landskapene våre, og være til nytte i arealplanlegging og forvaltning.

Innlandet fylkeskommune har foreslått områder og utarbeidet beskrivelser. Riksantikvaren har arbeidet videre med forslaget og står ansvarlig for utvalget som nå sendes på høring.

Høringsforslaget omfatter følgende 16 landskap:

1. Vangrøftdalen og Kjurrudalen
2. Storbekkhaugan
3. Kvikne
4. Vingelen og Tolga
5. Tufsingdalen og Femundshytta
6. Svahken sijte
7. Orvdalen, Spekedalen og Raudsjødalen
8. Sølensjøen og Isteren
9. Unsetgrenda og Unnsetbrenna
10. Storhøa, Snertådalen og Lerådalen
11. Koppangøyene
12. Ljøravassdraget og Støa kanal
13. Vangsåsen
14. Steinsodden, Mjøskastellet og Ringsaker kirke
15. Tingnes, Helgøya og Stange Vestbygd
16. Grue Finnskog

Landskapene er beskrevet og vist på kart i høringsutkastet som ligger [her](#).

Formålet med KULA-registeret og virkningen det har for kommunene

Klima – og miljødepartementet har bedt Riksantikvaren om å lage et landsomfattende register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Intensjonen er å gi bedre oversikt over, samt bidra til å ivareta nasjonalt viktige landskap. Arbeidet følger opp Europarådets landskapskonvensjon, som Norge har godkjent. Konvensjonen legger vekt på at landskap er en felles ressurs som må sikres gjennom målrettet planlegging, forvaltning og vern. For å kunne gjøre dette på en god måte er det blant annet behov for å kartlegge og prioritere landskap. Kulturmiljøforvaltningen har et særlig ansvar for å ha oversikt over og velge ut kulturhistorisk viktige landskap.

KULA-registeret vil være et sentralt kunnskapsgrunnlag og skal signalisere tidlig og tydelig hvilke landskap det bør tas særlige hensyn til i areal- og sektorplanlegging. Slik vil kulturmiljøforvaltningen være mer forutsigbar for kommuner og sektormyndigheter i deres arealplanlegging og forvaltning av landskap. Målet er å medvirke til en god forvaltning av landskap generelt, og de nasjonalt viktige landskapene spesielt.

Landskapet har alltid vært i endring, men omfanget og tempoet i endringene øker. Forvaltningen av de kulturhistoriske sporene i landskapet er derfor mer utfordrende enn tidligere. Samtidig er landskapet med sine historiske verdier en ressurs for samfunnet. Riksantikvaren signaliserer ikke at endring er uønsket i disse områdene. Målet er at registeret skal bidra til at kommuner og andre har et bevisst forhold til kvalitetene i landskapet og til landskapsendringer når landskapene planlegges og forvaltes. Slik kan det som er karakteristisk og verdifullt, føres videre og styrkes.

Kommunen er gjennom sin arealplanlegging den viktigste forvalteren av landskap. Vi oppfordrer de aktuelle kommunene til å ta et hovedansvar for å ta vare på verdiene i disse landskapene. Det er et mål at kommunene forvalter KULA-områdene med egne virkemidler, der plan- og bygningsloven er viktigst. Et hovedtiltak er at landskapene blir tatt vare på i kommuneplanens arealdel og legges inn som hensynssone c) med særlig hensyn til landskap med retningslinjer. I tillegg bør det utarbeides generelle bestemmelser for landskapene.

Kommunene kan gjennom aktiv planlegging og forvaltning bidra til å utvikle landskapene sine som en ressurs for innbyggerne og som grunnlag for næringsutvikling, for eksempel reiseliv.

Riksantikvaren forventer videre at andre myndigheter tar hensyn til landskapene i sine planer og tiltak. De ulike sektorene skal legge oversikten til grunn i planlegging og gjennomføring av store tiltak, for eksempel utbygging av veier, jernbane, kraftutbygging m.m. Registeret skal være et verktøy også for regional kulturmiljøforvaltning, blant annet i forbindelse med innspill til kommunal- og regional arealplanlegging, samt i samarbeidet med ulike sektormyndigheter. Vi håper at registeret vil bidra til å styrke tidlig dialog mellom kommuner og regional kulturmiljøforvaltning i plansaker, slik at man kan unngå konflikter om arealbruk i de utvalgte områdene.

De faglige rammene for kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse

KULA-registeret er ferdig i Østfold, Hordaland, Troms, Agder, Buskerud, Akershus og Rogaland. Oppland og Møre og Romsdal er snart ferdigstilt, og Sogn og Fjordane er på høring. Resten av fylkene er i gang med arbeidet. Landskapene som blir valgt ut forteller historier om det enkelte fylket og om hele landet. De gir oss kunnskap om levekår, bosetting, arbeidsliv og ressursbruk i fortiden, og viser samspillet mellom naturgitte og menneskeskapte elementer og hvordan landskapet har endret seg. Samtidig har landskapene viktige verdier knyttet til opplevelser.

KULA-registeret skal omfatte landskap i rurale områder, det vil si utenfor byer og tettsteder og områder som er preget av nyere industri og moderne infrastruktur. Jordbrukslandskap blir vektlagt, men også andre landskapstyper er med. Dette er hovedlinjene i den tematiske avgrensingen, men i noen tilfeller vil for eksempel mindre tettsteder inngå for å få en forståelig grense for landskapet. Den tematiske avgrensingen, som kom i 2018, har sammenheng med at Riksantikvaren nå arbeider med en landsomfattende samlet oversikt over kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse, i tråd med bestillingen i Meld. St. 16 «Nye mål i kulturmiljøpolitikken». Oversikten tar utgangspunkt i eksisterende arbeid med KULA og NB!, og skal i tillegg inkludere kulturmiljøer som på bakgrunn av geografisk plassering eller størrelse faller imellom de to eksisterende registrene.

Andre satsinger, oversikter og registre

KULA-områdene kan inngå i andre typer satsinger, oversikter eller registre, enten i sin helhet eller deler av området.

Noen av de foreslåtte KULA-områdene er delvis eller i sin helhet pekt ut som særlig verdifulle i den nasjonale registrering av verdifulle kulturlandskap i 1994. KULA-arbeidet bygger således på tidligere landskapsarbeid i Hedmark.

Vangrøftdalen og Kjurrudalen i Os kommune, Helgøya i Ringsaker kommune og Koppangøyene i Stor-Elvdal kommune er landskap som også er med i satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL). Riksantikvaren har valgt å ta med disse i forslaget til KULA-registeret fordi de er kulturhistorisk viktige i en nasjonal sammenheng og derfor bør inngå i Riksantikvarens register. KULA og UKL har ulik innretning: UKL er en økonomisk tilskuddsordning og et samarbeid mellom landbruks-, natur- og kulturmiljøforvaltningen. Den langsiktige satsingen legger opp til aktiv brukervedvirkning og deltakelse. Mens KULA-registeret er kulturmiljøforvaltningens kunnskapsgrunnlag med oversikt over nasjonalt viktige landskap og et signal til kommunal planlegging og sektorplanlegging.

Deler av landskapsvernområder og andre naturvernområder, samt fredede kulturminner, inngår også i noen av KULA-områdene. For disse gjelder egne verneforskrifter og fredningsbestemmelser. To av KULA-områdene, Vangrøftdalen og Kjurrudalen og Tufsingdalen

og Femundshytta, ligger også helt eller delvis innenfor verdensarvområdet Røros bergstad og Circumferensen, inkludert buffersonen.

Høringsutkastet – beskrivelse og vurdering av landskapene

Høringsutkastet starter med en innledning om landskap og kulturhistorie i Hedmark. Beskrivelsen gir en ramme for utvalget av områder og dekker også viktige historiske temaer som, på grunn av den nevnte tematiske avgrensingen, ikke nødvendigvis speiles så godt i de 16 utvalgte landskapene.

Hvert landskap er deretter beskrevet med vekt på det kulturhistoriske innholdet. I utvalget av områder har vi vært opptatt av de viktigste utviklingstrekkene og hvilke strukturer, mønstre og sentrale elementer det er mulig å oppfatte i landskapet i dag. Beskrivelsen kan også handle om den delen av historien som er knyttet til tro, hendelser og tradisjoner, og til erfaringsbasert kunnskap om bruken av landskapet.

Landskapskarakteren til hvert landskap blir beskrevet gjennom en kort karakteristikk av hva som preger akkurat dette landskapet. Videre blir det gitt en begrunnelse for hvorfor nettopp dette landskapet har nasjonal interesse, en vurdering av hvilke viktige verdier landskapet har. Dette kan omfatte viktige faser i historien, strukturer i landskapet, byggeskikk og arkitektur, virksomheter, hendelser, tro og tradisjon, kulturen til etniske grupper og spor fra forhistorien.

Til slutt er det en omtale av hva området er sårbart for, hva som kan påvirke landskapskarakteren og redusere verdiene (den nasjonale interessen). Videre blir det gitt råd med viktige punkter for planlegging og forvaltning. Disse kan blant annet gi grunnlag for kommunens utforming av generelle bestemmelser og retningslinjer.

Riksantikvaren tar sikte på å ferdigstille registeret for Hedmark i løpet av våren 2023. Høringsinstansene blir orientert i brev med oppsummering av høringen og endelig rapport. Landskapene vil samtidig bli lagt inn i Riksantikvarens kulturmiljødatabase Askeladden.

Merknader til høringen

Riksantikvaren ønsker alle typer tilbakemeldinger og innspill til forslaget, men ber spesielt om:

- merknader til om utvalget av landskap er dekkende, sett i fylkessammenheng
- merknader og eventuelle nye opplysninger til områdebeskrivelse, størrelse og avgrensing av de enkelte områdene, bruk av stedsnavn og annet
- merknader til råd om forvaltning av områdene, vurderinger av hva området er sårbart for, og opplysninger om planstatus og -utvikling

Når det gjelder synspunkter på valg av landskap, understreker vi at endringer bare vil være aktuelt dersom det ligger sterke kulturmiljøfaglige argumenter til grunn.

Høringen er åpen, og alle har mulighet til å sende inn kommentarer og innspill, selv om de ikke har fått høringsbrevet tilsendt. Høringsbrev og høringsutkast ligger på Riksantikvarens nettside, www.ra.no

Vi viser til Riksantikvarens veileder Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Kommunal og regional forvaltning (2019). Veilederen gir mer informasjon om hva KULA-registeret er og hvordan kommunen, regional kulturmiljøforvaltning og sektormyndigheter kan forvalte Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Veilederen ligger [her](#).

Riksantikvaren har også laget et enkelt informasjonsark om KULA som kommunen og andre kan bruke til formidling. Informasjonsarket ligger [her](#).

I forbindelse med høringen inviterer Riksantikvaren og Innlandet fylkeskommune til digitale informasjonsmøter. Det vil bli holdt en orientering om KULA Hedmark der det er mulig å stille spørsmål. For at flest mulig skal få anledning til å delta arrangerer vi to informasjonsmøter, 28.10.2022 og 04.11.2022 i tidsrommet 09:00 til 11:30. Påmelding sendes til cecilie.askhaven@ra.no innen tirsdag 25. oktober, og skriv hvilken dato som er aktuell.

Vennlig hilsen

Jostein Løvdal
fung. seksjonssjef

Cecilie Askhaven

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg:

Kopi til: Røros kommune, Bergmannsgata 23, 7374 RØROS/ Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 TRONDHEIM/ Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Landbruksdirektoratet, Postboks 1450 Vika, 0116 OSLO

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Anno museum - Norsk Skogmuseum		Postboks 117	2401 ELVERUM
Bane Nor SF		Postboks 4350	2308 HAMAR
DNT Engerdal og Trysil			
DNT Finnskogen og omegn		Postboks 88	2260 KIRKENÆR
DNT Hamar og Hedmarken			
DNT Nord-Østerdal			
Engerdal kommune		Engerdalsveien 1794	2440 ENGERDAL
Fortidsminneforeningen - Hedmark avdeling		c/o Marit OddenSverdrups gate 1	2317 HAMAR
Grue kommune		Postboks 173	2261 KIRKENÆR
Hamar kommune		Postboks 4063	2306 HAMAR
Hedmark Bonde og Småbrukarlag			
Innlandet Bondelag		Skogbrukets Hus, Kirkegata 70	2609 LILLEHAMMER
Innlandet fylkeskommune		Postboks 4404 Bedriftssenteret	2325 HAMAR
Kongsvinger kommune		Postboks 900	2226 KONGSVINGER
Løiten almenning		Postboks 68	2341 LØTEN
Løiten historielag			
Løiten kommune		Postboks 113	2341 LØTEN
Nasjonalparkstyret for Forollhogna		Postboks 2600	7734 STEINKJER
Nes og Helgøya historielag			
Norsk Skogfinsk Museum		Furubergsvegen 42	2256 GRUE FINNSKOG
Norsk vegmuseum		Postboks 1010 Nordre Ål	2605 LILLEHAMMER
NVE region øst		Postboks 4223	2307 HAMAR
Os kommune		Rytrøa 14	2550 OS I ØSTERDALEN
Rendalen Historielag			
Rendalen kommune		Hanestadveien 1	2485 RENDALEN
Ringsaker Historielag			
Ringsaker kommune		Postboks 13	2381 BRUMUNDDAL
Røros museet		Postboks 224	7361 RØROS
Sametinget - Sámediggi		Ávjovárgeaidnu 50	9730 KARASJOK/Karášjohka
Skogfinske interesser i Norge		v/Terje Audun BredvoldKaptein Dreyers ved 1604	2283 ÅSNES FINNSKOG
Søre Trysil Historielag			
Stange kommune		Postboks 214	2336 STANGE
Statens Vegvesen - Region øst		Postboks 1010 Nordre Ål	2605 LILLEHAMMER
Statnett		Pb 4904 Nydalen	0423 OSLO

Statsforvalteren i Innlandet		Postboks 987	2604 LILLEHAMMER
Statskog SF		Postboks 63 Sentrum	7801 NAMSOS
Stiftelsen Saemien Sijte Stor-Elvdal kommune			
Tolga kommune		Postboks 85	2481 Koppang
Trysil kommune		Kommunehuset	2540 TOLGA
Tynset kommune		Postboks 200	2421 TRYSIL
Vang Almanning		Rådhuset	2500 TYNSET